

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 5

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-mayda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Uy-joy qurilishi madaniyati, uning o'ziga xos xususiyatlari va tamoyillari.....	10
Davletov Islambek Xalikovich, Zikrullayev Valixon G'aybullayev o'g'li	
Hududlar investitsiya muhitini oshirish muammolari.....	16
Akbarov Bekmurod Miryakubovich	
Qoraqalpog'iston Respublikasi ellikqal'a tumanida turizm klasterini joriy qilish mexanizmi.....	22
Norchayev Asatullo Norbo'tayevich	
Small Business and Private Entrepreneurship is the Priority Direction of Our Country's Economy.....	28
Tulagan Tukhtaraliev, G'aniev Muhammadjon Xalilovich	
Resurs soliqlarini soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirish.....	31
Tursunova Zulayxo Abdujobir qizi	
O'zbekistonda muqobil energiya manbalaridan foydalanish elektrotexnika sanoati rivojlanishining istiqboli sifatida.....	34
Uraimjonov Azizbek Raxmonjon o'g'li	
Oliy ta'limning raqobatbardoshligini ta'minlashda ta'lim sifatining mohiyati va asosiy tamoyillari (O'zbekiston misolida).....	40
Egamov Sevinchbek Maxsud o'g'li	
Financial Mechanisms of Supporting Textile Products Export.....	46
Gaybullayeva Gulbaxor Maxmudovna, Yakubova Ugiyoy Mamasoliyeva	
O'zbekiston Respublikasida hududlarni mutanosib barqaror rivojlantirish masalalari va yechimlari.....	49
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida ayollar biznesini shakllantirish yo'llari.....	54
Ibodullayeva Malohat Sirojiddin qizi	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xo'jaligini rivojlantirishning xorijiy tajribasi.....	57
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich	
Turizm sohasi rivojlanishining istiqbollari.....	61
Ergashev Rahmatulla Xidirovich, Jabborova Zuhra Abdig'ani qizi	
Jahonda kabel bozorini rivojlantirish xususiyatlari va tendensiyalari.....	68
Uralov Olimjon Mahammadjonovich	
Namangan viloyatida yoshlarning iqtisodiy faolligi ko'rsatkichlari dinamikasini tahlil qilish.....	72
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich	
Turizm sohasiga malakali kadrlar tayyorlashdagi muammolar va ularning yechimlari borasida tavsiyalar.....	77
A. I. Raxmatov	
Трансформация внешнеторговых связей Республики Узбекистана.....	83
Ахмедова (Жабборова) Нилуфар Икболжон кизи	
Korxonalarda investitsiyalarni moliyalashtirish manbalari va usullarining tahlili.....	88
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Turizmning mohiyati xususida nazariy yondoshuvlar va ularning tahlili.....	94
R. I. Pardayev	
Katta hajmga ega bo'lgan maxsus qurtxonalarda boqilayotgan ipak qurtlariga harorat va namlikni ta'siri.....	101
Raxmanova Xurinislo Egamovna	
Mahalliy byudjet daromadlarini shakllantirishda mahalliy soliqlar va soliqdan tashqari tushumlarning ahamiyati.....	104
Rajjaboyeva Dildora Zakirovna	
Banklarda stress-test asosida ESG-risklarni baholash.....	110
Nilufar Sharipova	
Yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda banklarda ekologik va ijtimoiy risklarni baholash va boshqarish tizimini joriy etishning ahamiyati.....	114
Karimov Shamsiddin Akram o'g'li	

Qimmatli qog'ozlarni qiymatini baholash usullari va modellari.....	122
Botirxo'ja Aziza Faxmuddin qizi	
Sanoat ishlab chiqarishda diversifikatsiyaning nazariy asoslari.....	127
Davronbek Sharibjonovich Raximov	
Mamlakatimizda innovatsiyalarni moliyalashtirishning amaldagi holati tahlili.....	133
Aminov Farrux Farxadovich	
Raqamli iqtisodiyotda moliyaviy hisobot tahlilini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari.....	138
G. J. Jumayeva	
Qurilish sohasida logistika tizimlariga zamonaviy texnologiyalar bilan ta'minlanganlarning amaliy jihatlari....	141
Mirsodiqov Abdulla Tursunaliyevich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida inson kapitalini boshqarishdagi muammolar	146
Nematova Shaxlo Egamberdiyevna	
Aholi daromdlari va omonatlarini shakllantirishning nazariy asoslari.....	149
Xakimov Zohid Norbo'tayevich	
Tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonini intellektuallashtirish algoritmini yaratish.....	158
Zoirov O'lmas Erkin o'g'li	
Mintaqa iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish samaradorligini baholash	164
Chilmatova Dilnoza Abdurahimovna	
Возможности внедрения и развития исламских банковских продуктов в рынок Узбекистана.....	168
Иноятова Камола Фуркатовна	
Davlat xizmatchisi faoliyatida ijtimoiy javobgarlikning o'rni	172
X. X. Ikramov	
Korporativ boshqaruv tizimida buxgalteriya hisobini tashkil qilishning o'ziga xos xususiyatlari	176
Abdug'aniyev Muhammadamin Abdug'affor o'g'li	
Hududiy kambag'allik chegaralarini aniqlashning ahamiyati (Qashqadaryo viloyati misolida).....	182
Hamdamov Shahzod Ilhom o'g'li, Alisher Yunusaliyevich Safarov	
Kichik biznesga mahalliy investitsiyalarni jalb qilish va ulardan samarali foydalanishda franshizaning roli	189
Rabimqulov Sherzod Murtozayevich	
Tijorat banklarida marketing strategiyalaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	193
Maxamadjanov Akbar Maxamadaliyevich	
Davlat sherikchilik asosida maktab va maktabgacha ta'lim moliyashtirishligini o'ziga xos xususiyatligi.....	198
Boltaboev Murodbek Aybekovich	
Moliyaviy savodxonlikni rivojlantirish davr talabi.....	203
X. I. Boyev	
Banklarda chakana kreditlash turlari va ularni raqamli transformatsiya qilishning zarurligi.....	207
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi	
Rasmiy ish bilan bandlik – aholining munosib turmush darajasini ta'minlash demak.....	216
Farhod Bagibekovich Xalimbetov	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i uchun qo'llaniladigan soliq imtiyozlarining amaldagi holati va tahlili.....	220
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Автомобильная промышленности развитых стран: становление, развитие, пути совершенствования.....	227
Назарова Раъно Рустамовна, Абдухамидова Мафтуна Турсуналт кизи	
Влияние цифровизации на внешнеэкономическую деятельность	232
Шерматовна Ирода Ойбековна, Тиллаев Хуршиджон Сулаймон ўғли	
ИИ в банковском бизнесе: ключ к конкурентной привлекательности	238
Фаттахова Муниса Абдухамитовна	
Tijorat banklari kapitalining iqtisodiy mazmuni va uning tarkibi	243
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o'g'li	

Особенности банковского кредитования и факторы препятствующие финансово-кредитной поддержке субъектов сферы туристических услуг	248
Розоков Мухаммадазиз Мансурович	
Factoring Operations in Banks.....	253
Boykabilova Iroda, Davronova Dilnoza Damirovna	
Moliyaviy sektordagi aksiyadorlik jamiyatlarining korporativ strategiyasini shakllantirishda risklarni bartaraf etish.....	257
Jaxongirov Rustam Jaxongirovich, Xo'jamurodov Asqarjon Jalolovich	
O'zbekistonning jozibador investitsiya muhitini yaratishda huquqiy asoslarni yanada takomillashtirishning ilmiy va amaliy zaruriyati	264
Oybek Elmuratov	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarning boshqarish tizimini takomillashtirish.....	268
Uzakova Umida Ruzievna	
Tashkent Economy – Locomotive of the Country's Economy	274
Akramova Aziza Abduvohidovna, Maqsdov Bunyod Abdusamadovich	
O'zbekiston Respublikasida ishbilarmonlik turizmining tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	278
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
Mintaqalar iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda investitsiyalardan samarali foydalanish mezonlari va ularni hisoblash usullari	284
Norqobilov Nusrat Norsaitovich	
Marketing strategiyasi: raqobatchilik sharoitida tadbirkorlik faoliyatini yuritishning rivojlantirilishi	288
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna, Matrizayeva Dilaram Yusubayevna	
Mahalliy budjetlar mablag'laridan samarali foydalanishni ta'minlashning eng asosiy istiqbolli yo'nalishi	295
S. Y. Ismoilova	
Atrof-muhitga zararsiz, tabiiy tarkibli korroziya ingibitorlari turlarini tahlil qilish	300
Qurbonova Firuza Solexovna	
Oliy ta'lim muassasalarida xarajatlar smetalari ijrosi hisobini yuritish tartibi	306
AbdulAziz Norqo'chqorov Ziyadullayevich	
Tijorat banklarining investitsion faoliyati samaradorligi va uni rivojlantirish yo'llari	312
Olimova Nodira Xamrakulovna	
Baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish	324
Ochilov Farxodjon Shavkatjon o'g'li	
Qurilish-pudrat tashkilotlarida auditorlik tekshiruvda faoliyat uzluksizligini baholash.....	331
Tulovov Erkinjon To'liqin o'g'li	
Основные направления развития инвестиционной деятельности предприятий.....	335
Махкамова Надира Саидмуратовна	
Milliy statistika axborot tizimlarining funksional jihatlari va o'ziga xos xususiyatlarining tahlili	340
Otajonova Gulhayo Maqsud qizi	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini boshqarish axborot tizimini modellashtirish	345
Xudoyorov Laziz Niyojovich, Ergashova Nargiza Boboxonovna	
Mamlakatimizda aksiz to'lanadigan tovarlarni soliqqa tortish usullari	351
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich	
Iqtisodiy rivojlanish sharoitida investitsiya loyihalarini jalb qilgan mablag'lar orqali moliyalashtirishning zarurligi.....	357
Amonova Dilafroz O'tkurovna	
To'lov tashkilotlarini tashkil etishda xatarlarni boshqarish	362
Axmedov Miraziz Alisherovich	
Korxonada inson kapitalini rivojlantirish tizimi va konsepsiyasini takomillashtirish imkoniyatlari	367
Hamrokulov M. O.	

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida kichik sanoat zonalarini faoliyatining zarurligi va iqtisodiy-huquqiy maqomi.....	375
Shodmonqulov Kamoliddin Murodilloevich	
Bank tizimida marketing faoliyati orqali yangi innovatsion xizmatlarni joriy etishning zamonaviy holati.....	379
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich	
Экономическая сущность инновационной деятельности в банковском секторе	388
Шадиева Дилдора Хамидовна	
Yengil sanoat taraqqiyotining xitoy tajribasi va undan o'zbekistonda foydalanish imkoniyatlari	392
Jumaniyazova Feruza Rajabovna	
Tut parvonasi zararkunandasining biologik tarqalishi va zararini oldini olish choralari.....	402
Oybek Toshtemirovich Karimov	
Ijtimoiy adolat va ayollar huquqlari: kasbiy kamsitish	406
Iminova Nargizaxon Akramovna	
Ishsizlik nafaqalari tayinlash va xalqaro tajriba.....	412
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	
Takroriy ekinlar urug'ini to'g'ridan-to'g'ri nol ishlov berish orqali ekadigan qurilmaga tushadigan yuklamaning nazariy tadqiqoti.....	418
Abdullayev Baxodirjon Valijon o'g'li	
Banklarida jinoiy faoliyatdan olingan daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashish tizimining roli.....	422
Abdullayeva Dildora Qudratovna	
Biologik aktivlar hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartari asosida tashkil etishning uslubiy jihatlari	425
Adxamov Samariddin	
Barqaror iqtisodiy o'sishga erishishda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarning ahamiyati.....	430
Asqarova Mavluda Turabovna, Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Ilmiy-innovatsion iqtisodiyotda suv xo'jaligini rivojlantirish muammolari, yechimlar va natijalar: fundamental asosda.....	435
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Budjet tashkilotlarida buxgalteriya hisobini yuritishning milliy va xalqaro standartlari.....	441
Maxamadaliyeva Mahliyoqon Maxamadmurod qizi	
Tijorat banklari aktivlari va ularni samarali boshqarish nazariy asoslari.....	448
Masharipov Maxmud Bekturdiyevich	
Tijorat banklarning moliyaviy faoliyatida yuzaga keladigan xavf-xatar va uning mohiyati	453
Rashidov Raximjon Iskandarovich, Abduraxmonov Anvar Akbar o'g'li	
Kichik sanoat zonalarini barpo etish va rivojlantirish omillari va hozirgi holatining tahlili	459
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
Moliyaviy menejment tizimi samaradorligini oshirishda raqamli marketing strategiyasidan foydalanish	466
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich	
O'zbekiston Respublikasi moliyaviy tizimida byudjetdan tashqari jamg'armalarning ahamiyati va o'rni.....	473
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Babanazarova Gulzar Ziuatdinovna, Ajibayeva Raiya Maxsudovna	
Aholi daromadlarini oshirishda asalarichilikning o'rni	479
Xudayarova Zuxra Yuldashevna	
Цифровые и традиционные методы сбора информации в маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ.....	482
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Tijorat banklari faoliyatida iqtisodiy risklar va ularni nazariy asoslari.....	490
Burxonov Asliddin Asqar o'g'li	
Biznes tuzilmalarini diversifikatsiya qilish modellari va usullari hamda innovatsion rivojlanish strategiyalarining qiyosiy tavsifi.....	497
Matyoqubova Dilfuza Olimboyevna	

Тенденции развития пищевой промышленности Узбекистана.....	503
Назарова Раъно Рустамовна, Нигматуллаева Гульчехра Нуруллаевна	
Soliq-bojxona siyosatining dolzarb masalalari va ularni takomillashtirish yo'nalishlari.....	509
Usmonov Kaxramonjon Akbaraliyevich	
Статистический анализ факторов, влияющих на бренд молока и молочных продуктов в Узбекистане	513
Холдарова Фариза Тухтабаевна	
Правовое регулирование рынка цифровых активов и криптовалют.....	519
Якубова Ш. Ш., Рашидов Рахимжон Искандарович	
Efficiency of Internal Audit Service and Report Improvement: Control of Sanatorium-Wellness Institution	528
Shafkarov Fahriddin Khudaiberdievich	
Development of Digital TV Services in the Conditions of Digitalization of the Economy.....	534
Farhad Karimov	
Kichik biznes faoliyatida muhim muvaffaqiyat omillarini belgilashning ahamiyati va ularni baholash.....	538
Kabulova Nurg'o'zal Umirbek qizi	
Barqaror iqtisodiy o'sishni ekonometrik tadqiq etish.....	541
Muminova Maxbuba Abduvafayevna	
Korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyati ko'rsatkichlarini baholash.....	548
Musurmonova Mahbuba Omonovna	
Tadbirkorlik subyektlari tashqi savdo faoliyatini ichki tartibga solishni takomillashtirishning ayrim jihatlari..	552
To'rayev Nurbek Muxammadovich	
Temir yo'l transportida xizmat ko'rsatish jarayonini rivojlantirishning retseptiv tahlili.....	557
Raxmonov G'ayrat Ismatulloyevich	
Strategik boshqaruv hisobi va uning uslubiyotini takomillashtirish masalalari.....	562
Sharipova Shoxida Abdinabiyeвна	
O'zbekiston Respublikasida "yashil" iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashning iqtisodiy mexanizmlari.....	567
Shodmonov Ruslan G'olib o'g'li	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning kontseptual jihatlari	574
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Tijorat banklari foydasini soliqqa tortishning ayrim me'yoriy-huquqiy asoslari	578
Turanov M. Sh.	
O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotining rivojlanishida tijorat banklarining o'rni.....	586
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Babanazarova Gulzar Ziuatdinovna, Zubaydullayeva Zulayxo Karimovna, Kaxarova Dildora Erkinovna	
O'zbekistonda tayyor kiyimlar bozori ko'lamini oshirishda marketing strategiyalarining samaradorligi.....	596
Urazov Mansur Musurmanovich	
Yevropaga barqaror eksport va qishloq xo'jaligida yashil rivojlanish uchun	
Mosh bozori strategiyalarining ta'sirini baholash	599
Valiyeva Aziza Anvar qizi	
Rangli tasvirlarga raqamli ishlov berish jarayonlarini paralellashtirish	605
Xidirova Barchinoy Ilxomovna	
Korxonalarda ishchi personal ehtiyojlarini motivatsiyaga ta'siri	610
Aripov Oybek Abdullayevich, Axmedov Muzaffar Shokirjonovich	
Цифровые и традиционные методы сбора информации в	
маркетинговых исследованиях: сравнительный анализ	615
Бекназова Комилахон Миркамол кизи	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	623
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Positioning Textile Products in Competitive Strategy	626
Икрамова Нодира Бурхон кизи	

Sanoatni tarkibiy o'zgarishlar asosida maqbullashtirish va samaradorlik ko'rsatkichlarini prognozlash.....	631
Kasimov Azamat Abdukarimovich	
O'zbekiston Respublikasi budjetini shakllanishida egri soliqlarni undirishning fiskal samaradorligi	638
Abdulxayeva Shahnoza Muxammadiyevna	
To'qimachilik klasterlari eksport salohiyatini boshqarish masalalari.....	645
Mamasoliyev G'ayratbek Maxamadyusupovich	
Влияние плодородности почвы на урожайность хлопчатника в хлопково-текстильных кластерах Республики Каракалпакстан	650
Сагиева Молдир Оразбай кизи	
Оценка категории вейпов среди курильщиков электронных сигарет Узбекистана	655
С. М. Мирзалиев, М. О. Куролов, Г. К. Абдурахманова, Джуди Сметана, Крисси Льюис	
Jahon kabel bozorini tatbiq etish va rivojlantirish xususiyatlari	668
Uralov Olimjon Maxammadjonovich	
Moliyaviy hisobotlar va ularni tuzish va auditorlik tekshiruvidan o'tkazishning uslubiy jihatlarini rivojlantirish	673
Abdinazarov Samijon Abbos o'g'li, Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Jabbarov Azamat Murodullayevich, Boymurodov To'liqin Azamatovich	
Digital Transformation Implementation Directions and Instrument Analysis	680
Abdurakhmonov Abdumalik Abdurashidovich	
Understanding Financial Indicators and Their Strategic Utilization: Insights from Global Practices and Uzbekistan's Experience.....	684
Astanova Zarnigor Obid qizi, Tukhtabaev Jamshid Sharafetdinovich, Jurayev Xurshid Mamatkulovich, Ismatova Kamola Obid qizi	
Turizm xizmatlari eksportida zamonaviy texnologiyalar orqali xizmatlar sifatini oshirishning ahamiyati	690
Bakhromov Akmal Abduvahid o'g'li	
Sanoat korxonalarida personal mehnatini tashkil etishni optimallashtirish yo'llari.....	695
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Dilovarxo'jayeva Dilnozaxon Shavkatxo'ja qizi, Rustamova Dilnoza Jamshid qizi, Axtamova Parizod Oybek qizi, Nuritdinova Maftuna Jahongirovna	
O'zbekiston Respublikasida pul-kredit siyosati instrumentlaridan foydalanish amaliyotini takomillashtirish ..	701
Kaxharova Dilnoza Shavkatovna	
Bojxona faoliyatini transformatsiyalashda innovatsion boshqaruvni takomillashtirishga oid nazariy qarashlar	706
Ro'ziboyev Muhiddin Xushnudovich	
Xizmat ko'rsatish sohasida aholining tadbirkorlik faolligini oshirish tendensiyalari.....	710
Xudayarova Maftuna Shavkatovna	
O'zbekiston qishloq xo'jaligini rivojlantirishda xorijiy va mahalliy investitsiyalarning o'rni.....	717
Yusupov Komaliddin Baxtiyor o'g'li	
Факторы успеха в управлении инвестициями промышленных предприятий	721
Ёдгоров Сардорбек Самадович	
Issues of minimizing risks related to mortgage lending of commercial banks of the republic of Uzbekistan	726
Kulliev Istam Yangimurodovich	
O'zbekiston Respublikasida nomoddiy aktivlar hisobini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari asosida tashkil etish xususiyatlari	735
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Tijorat banklari faoliyatida risklarni pasaytirish yo'llari.....	740
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboyevich	
Investitsiyalar – moliyaviy barqarorlik kafolati.....	746
Xaydarov Nizamiddin Xamrayevich	
Современные подходы к управлению системой заработной платы и льгот в условиях рыночной экономики	751
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
Atrof-muhit muhofazasida xulq-atvor iqtisodiyotining roli	759
Djalilov Farxod Abduganiyevich	

Eco-Paths of Uzbekistan: How Corporate Social Responsibility in Tree Planting and Transport Infrastructure is Paving the Way For Sustainable Futures.....	763
Oybekov Shohjahon Akmal o'g'li, Alfira Sofia, Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich	
Oliy ta'lim xizmatlar bozorida raqamli marketingning ahamiyati.....	771
Ruziyeva Shaxlo Raupovna	
Sanoatning kon-geologiya korxonalari iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash xususiyatlari.....	776
Xotamov Javohir Abdusharop o'g'li	
Qishloq xo'jaligi agrotexnologiyalarni tijorat banklari orqali kreditlash yo'llari	781
Isakov J. Ya.	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA PUL- KREDIT SIYOSATI INSTRUMENTLARIDAN FOYDALANISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH

Kaxxarova Dilnoza Shavkatovna

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Makroiqtisodiy va hududiy tadqiqotlar instituti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida pul-kredit siyosati instrumentlaridan foydalanish amaliyotini takomillashtirish bo'yicha amaliy taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: tijorat bank, monetar siyosat, pul-kredit siyosati, instrument, risklarni baholash modellari, tartibga soluvchi organ, nazorat, bank operatsiyalari.

Abstract: This article presents practical proposals and recommendations for improving the practice of using monetary policy instruments in the Republic of Uzbekistan.

Key words: commercial banking, monetary policy, monetary policy, instrument, risk assessment models, regulator, supervision, banking operations.

Аннотация: В данной статье представлены практические предложения и рекомендации по совершенствованию практики использования инструментов денежно-кредитной политики в Республике Узбекистан.

Ключевые слова: коммерческий банкинг, денежно-кредитная политика, денежно-кредитная политика, инструмент, модели оценки риска, регулирующий орган, надзор, банковские операции.

KIRISH

Rivojlangan davlatlar tajribasiga ko'ra, yuqori darajada tashkil etilgan qimmatli qog'ozlar bozori, pul bozori hamda bank kredit va depozit operatsiyalari Markaziy bank transmission mexanizmi kanallari samaradorligining zaruriy sharti hisoblanadi. Xususan, ushbu davlatlarda indikativ foiz stavka sifatida tijorat banklari uchun banklararo pul bozori foiz stavkasi olinishi, YalMdagi bank aktivlari ulushi 80 foizdan yuqori ekanligi hamda iste'mol kreditlari orqali aholi xaridlariga keskin ta'sir etish imkoni mexanizm kanallarining samaradorligini oshirmoqda. Shuningdek, ikkilamchi bozorda davlat qimmatli qog'ozlari savdosi faolligi, ya'ni nafaqat tijorat banklari balki boshqa nobank moliya-kredit tashkilotlari, investitsion kompaniyalar ham davlat qimmatli qog'ozlari oldi-sot-tisida ishtirok eta olishi transmission mexanizmning aktivlar bahosi, boylik va kutishlik kanallari faoliyatiga ijobiy ta'sir qilmoqda.

Rivojlanayotgan davlatlarda pul-kredit siyosati transmission mexanizmini takomillashtirish, uning kanallari samaradorligini baholash qaratilgan ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur ilmiy tadqiqot ishlarida foiz stavka, valyuta kursi hamda bank kredit kanallarining makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri kabi masalalar empirik tahlillar orqali ochib berilgan. Biroq, transmission mexanizm foiz stavka kanalining pul bozoridagi foiz stavkalarga, bank kreditlari va depozit foiz stavkalari va ularning o'sishiga ta'siri hamda inflyatsiyani jilovlashdagi samaradorligi kabi masalalar yetarlicha ochib berilmagan. Xususan, banklararo pul bozorini rivojlantirish, foiz stavka kanalining yalpi talab tarkibiy qismlariga ta'siri, narx barqarorligi va valyuta kursi orqali to'lov balansini barqarorligiga erishish kabi masalalar dolzarbligini saqlab kelmoqda. Bularning barchasi markaziy bank monetar siyosat transmission mexanizmi samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar olib borishni taqazo etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni¹, O'zbekiston Respublikasi

¹ lex.uz/docs/-3107036

Prezidentning 2019-yil 18-noyabrda PF-5877-son “Inflyatsion targetlash rejimiga bosqichma-bosqich o’tish orqali pul-kredit siyosatini takomillashtirish to’g’risida”gi Farmoni² va O’zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 13-sentyabrda “Pul-kredit siyosatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to’g’risida”gi³ PQ-3272-sonli qarori, boshqa ushbu sohada normativ-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga mazkur maqola muayyan darajada xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Dunyoning aksariyat mamlakatlarida Markaziy bank pul-kredit siyosati iqtisodiy rivojlanishni, narx barqarorligini hamda milliy valyuta kursi barqarorligini ta’minlashda asosiy o’rin tutadi. Markaziy bank pul-kredit siyosati bu kabi maqsadli makroiqtisodiy ko’rsatkichlarga erishishda bir nechta bosqichni bosib o’tadi. Ushbu bosqichni zamonaviy til bilan aytganda transmission mexanizm, deb atashadi.

Dastlab monetar siyosatida “transmission mexanizm” tushunchasi John Maynard Keynes tomonidan kiritilgan. J.Keynes pul taklifi orqali iqtisodiy jarayonlarga ta’sir ko’rsatuvchi o’zgaruvchan ko’rsatkichlar tizimini “transmission mexanizm” deb atagan. Uning fikricha, pul massasi hajmining o’zgarishi foiz stavkasining o’zgarishiga olib keladi. Buning natijasida kredit bozori va qimmatli qog’ozlar bozori orqali tadbirkorlarning investitsion xarajatlarga ta’sir qiladi. Oqibatda yalpi ishlab chiqarish hajmining o’zgarishiga sabab bo’ladi. Shundan keyingina tovarlar bozoridagi o’zgarish pul bozoridagi o’zgarishga ta’sir qiladi degan fikrga kelgan.

Oldin klassiklar nazariyasida bu kabi qarash bo’lmagan. Ushbu ilmiy maktab tarafdorlari pul taklifidagi o’zgarishlarning yalpi ishlab chiqarishga ta’sirini bosqichma-bosqich o’rganmasdan uni to’g’ridan-to’g’ri qiyosiy tahlil qilishgan. Chunki ularning fikricha iqtisodiyotni “qora kuti”, deb qarashib, undagi jarayonlar no’malumligicha qoladi deb ta’kidlashgan.

Pul-kredit siyosati instrumentlarining ta’sirida pul massasi o’zgaradi, o’z navbatida, pul massasi ta’sirida esa bozor foiz stavkalari tebranishga moyillik ko’rsatadi. Buning natijasida tadbirkorlarning asosiy kapitalga kiritadigan investitsiyalar hajmida o’zgarishlar yuzaga keladi. Oqibatda investitsiyalar hajmining o’zgarishi yalpi ishlab chiqarish miqdorining o’zgarishi uchun ijobiy holat hisoblanadi.

Keyingi tahlillar shuni ko’rsatdiki J.Keynes transmission mexanizmi nafaqat korxonalarning investitsion xarajatlari orqali yalpi ishlab chiqarishga balki, iste’molchilarning xarajatlari va jamg’armalari borasida qarorlari orqali ham ta’sir etadi. Monetar siyosatning transmission mexanizmini tahlil qilganda pul massasi boshqa aktivlarga ta’sir qilishi M.Friedman tomonidan taklif qilingan. Shuningdek, Xorijiy adabiyotlarda mazkur mavzuga bag’ishlangan talay ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Xususan, J.Tobin, J.M.Fleming, R.A.Mundell, R.Dornbusch, A.Ando, F.Modigliani, J.E.Stiglitz, B.Bernanke, M.Gertler, A.S.Blinder, Frederic S. Mishkin, V.Ramey, A.K.Kashyap, J.C.Stein, J.B.Taylor, Peter N. Ireland, shu jumladan rossiyalik iqtisodchi olimlardan S.R.Moiseev, D.I.Kondratov, Ye.A. Leonteva, P.V.Trunin, S.A.Andryushin, S.M.Drobyshevskiy, I.S. Ivanchenko, I.L.Kavitskaya va boshqa ko’plab olimlar ishlarida ushbu muammo atroflicha ko’rib chiqilgan.

Ushbu sohani o’rganayotgan olimlar tomonidan pul-kredit siyosati transmission mexanizm mohiyatiga bir-biriga yaqin ta’riflar berishgan. Jumladan, Amerikalik olimlardan biri F.S. Mishkin fikridan pul-kredit siyosati transmission mexanizmi foiz stavkasi ta’sirida, almashinuv kursi ta’sirida, aktivlar bahosi o’zgarishi ta’sirida, hamda kredit kanali ta’sirida umumiy ishlab chiqarishga, xususan inflyatsiyaga ta’sir etish jarayoni sifatida talqin qilsak bo’ladi.

Shuningdek, iqtisodchi olim Peter N. Ireland “Pul-kredit siyosati transmission mexanizmi nominal pul massasi o’zgarishi yoki qisqa muddatli foiz stavkaning yalpi ishlab chiqarish yoki ish bilan bandlikka ta’sirini ifodalaydi”, degan fikrni bildirgan. Kanada Markaziy Bankining (Bank of Canada) transmission mexanizmga qarashlari bo’yicha “Transmission mexanizm – bu foiz stavkaga nisbatan bevosita markaziy bank siyosatini olib borish jarayoni bo’lib, oxir-oqibat inflyatsiya darajasiga ta’sir etish hisoblanadi. Ta’sir etish vaqtining hamda aniq aloqadorlikning noaniqligi sababli ushbu jarayon murakkabdir”.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O’rganish jarayonida mavzu bo’yicha statistik ma’lumotlar va nazariyalarni o’rganishda mantiqiy fikrlash, ilmiy kuzatish, tizimli yondashuv, statistik usullar qo’llanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Aholi iste’mol darajasining indekativ foiz stavkaga ta’sirchanligi. Jismoniy shaxslar iste’moli tarkibida arzon va qisqa muddatli foydalanishga mo’ljallangan tovarlar iste’moli foiz stavkaga ta’sirchan hisoblanmaydi.

² lex.uz/docs/-4600824

³ lex.uz/docs/-3339554

Ammo uzoq muddatli iste'molga molik hamda qimmat baholanadigan tovarlarni iste'mol qilishda bank yoki boshqa nobank kredit tashkilotlar kreditlariga zarurat sezadi. Shunday ekan, bu kabi tovarlarga bo'lgan talabga foiz stavkalarining o'zgarishi ta'sir qiladi. Biz tahlilimizda tijorat banklari kreditlari tarkibida jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarining ulushi, shuningdek, ushbu kredit turlarining Markaziy bank qayta moliyalash foiz stavkasiga ta'sirchanligini o'rganamiz.

Tahlilimizni 2023-yil 4-chorakdan boshlashimiz maqsadga muvofiq. bunga sabab birinchidan, shu davrgacha Markaziy bank qayta moliyalash foiz stavkasi keskin tebranmagan. Jumladan, 4 yil davomida, ya'ni 2012-yil 15-iyuldan 2016-yil 31-dekabr gacha, so'ngra 3 yil davomida, ya'ni 2018-yil 1-yanvardan 2013-yil 31-dekabr gacha qayta moliyalash foiz stavkasi o'zgarishsiz saqlangan. Markaziy bank qayta moliyalash foiz stavkasi qisqa muddatda tebranib turmas ekan, Markaziy bank tomonidan iqtisodiyotga yo'naltirgan "shok"ning ta'sirini o'rganish qiyin kechadi. "Shok" chastotasi qanchalik katta va muddati qisqa bo'lsa, uning iqtisodiyotdagi turli ko'rsatkichlarga ta'siri shunchalik sezilarli bo'ladi.

Ikkinchidan, yuqorida Markaziy bank qayta moliyalashtirish foiz stavkasining real bozor foiz stavkalariga ta'sirini baholaganimizda 2023-yil 4-chorakga qadar ushbu foiz stavkalar o'rtasida asosli bog'lanishni ko'rganimiz yo'q. Markaziy bank qayta moliyalashtirish foiz stavkaning real bozor foiz stavkaga ta'siri yo'q ekan, ushbu foiz stavkaning keyingi bosqichdagi makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sirini o'rganish mantiqan noto'g'ri bo'ladi.

1-jadval: Qayta moliyalash foiz stavkaning aholi iste'moliga ta'siri

№	Davr	Jami ajratilgan kreditlar (mlrd. so'mda)		Jismoniy shaxslarga berilgan kreditlar (mlrd. so'mda)			Qayta moliyalash foiz stavka		Qayta moliyalash foiz stavkasi bilan korrelyatsiyasi	
		Nominal	Real	Nominal	Real	Ulushi, foizda	Nominal	Real	Nominal	Real
1	2016 Q4	52611	52611,0	9379	9379,0	17,83	9	5,6	0,77	0,79
2	2017 Q1	59848	58161,3	10959	10650,1	18,31	9	6,1		
3	2017 Q2	69919	66462,9	13433	12769,0	19,21	9	6,8		
4	2017 Q3	104909	97318,2	12987	12047,3	12,38	14	11,5		
5	2017 Q4	110572	96653,8	13600	11888,1	12,30	14	7,9		
6	2018Q1	121040	100862,0	14637	12196,9	12,09	14	9,1		
7	2018Q2	134616	110801,6	17271	14215,7	12,83	14	12,8		
8	2018 Q3	151313	122355,8	21256	17188,2	14,05	14	12,2		
9	2018 Q4	167391	128014,7	24427	18680,9	14,59	16	10,3		
10	2019 Q1	184393	135203,5	26704	19580,3	14,48	16	11,7		
11	2019 Q2	209020	151294,0	33013	23895,7	15,79	16	14,7		

Manba: Markaziy bank rasmiy sayti www.cbu.uz ma'lumotlaridan foydalangan holda muallif tomonidan mustaqil hisoblandi.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, tijorat banklari tomonidan iqtisodiyotga ajratilgan jami kreditlar tarkibida jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning ulushi o'rganilayotgan davrda o'rtacha 15 % atrofida bo'lgan. Shuningdek banklar tomonidan ajratilgan umumiy kreditlarning oshishi bilan birganlikda jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar ham oshganva ularning korrelyatsiyasi 1 ga yaqin bo'lmoqda.

2023-yil 4-chorakdan boshlab 2019-yil 2-chorak yakuniga qadar Markaziy bank qayta moliyalashtirish foiz stavkasi bilan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlar o'rtasida aloqadorlik musbat korrelyatsiyaga ega bo'lib, ya'ni nominal va real ko'rsatkichlar korrelyatsiyasi =0,70 dan yuqori bo'lgan. Bu bilan aytishimiz mumkinki, Markaziy bank qancha qayta moliyalash foiz stavkasini oshirmasin, aholi iste'mol kreditlari o'sishi kamayish o'rniga aksincha oshishi kuzatilgan. Bunga sabab shu davr mobaynida inflyatsiya ko'rsatkichining yuqori bo'lganligi hamda aholi daromadlarining sezilarli oshirilib borilishidir.

Jadval ma'lumotlaridan ko'rsak bo'ladiki, 2010–2023-yillarda inflyatsiya darajasi yuqori bo'lmagan. Shuningdek ushbu davrda inflyatsiya dispertsiyasi 2010 yilda 6,3 va 2012-yilda 5,5 ni tashkil etgan. 2018 va 2022-yillarda inflyatsiya darajasi oshishi bilan bir qatorda uning dispertsiyasi ham oshib borgan. Jumladan, 2023-yilda inflyatsiya darajasi 14,4 foizni va uning dispertsiyasi 28,1 tashkil etgan bo'lsa, 2018-yilda esa inflyatsiya 14,3 foizni hamda uning dispertsiyasi 17,3 foizni tashkil etgan. Yuqoridagi tahlilimizda, Markaziy bank qayta moliyalash foiz stavkasining oshishiga qaramasdan tijorat banklari kredit hajmining hamda aholi iste'mol va ipoteka kreditlarining oshishiga asosiy sabab ham aynan 2022–2023 -yillarda inflyatsiyaning oshishi sabab bo'lgan.

2-jadval: O'zbekistonda 2010 – 2023-yillarda inflyatsiya darajasi va uning dispersiyasi

Yillar	O'rtacha yillik inflyatsiya	Dispersiya darajasi	Yillar	O'rtacha yillik inflyatsiya	Dispersiya darajasi
2017	7,8	6,3	2012	7,0	3,8
2018	6,8	2,3	2013	6,8	3,3
2019	6,8	3,6	2014	6,1	2,6
2020	7,8	5,5	2015	5,6	2,8
2021	7,4	4,2	2016	5,7	3,0
2022	7,3	3,5	2017	14,4	28,1
2023	7,6	4,5	2018	14,3	17,3

Manba: Muallif ishlanmasi.

Qayta moliyalash foiz stavkasi bilan jismoniy shaxslar kreditlari o'rtasidagi aloqadorlikdan olgan xulosamizni biz tijorat banklari umumiy kreditlariga ham qo'llasak bo'ladi. Chunki tijorat banklari umumiy kreditlari hajmi jismoniy shaxslarga bergan kreditlari hajmi bilan bir xil tendentsiyada o'zgargan. Shunday ekan, qayta moliyalashtirish foiz stavkasi bilan tijorat banklarining umumiy kreditlari, uning tarkibidagi investitsion kreditlari o'rtasidagi korrelyatsiya ham 0,80 ga yaqin bo'ladi. Mamlakatda qanchalik inflyatsiya va aholi daromadlari tebranish chastotasi katta bo'lsa, markaziy banklar indikativ foiz stavkasining samaradorligi shunchalik past bo'ladi. Shunday ekan, Markaziy bank indikativ foiz stavkasining aholi iste'mol kreditlari o'sishi mantiqiy qonuniyatga asoslanmaganligini xulosa qilishimiz mumkin.

Qisqa muddatda narx darajasi va ish xaqining keskin tebranmasligi. Neokeynschilar modeliga binoan Markaziy bank indikator foiz stavkasining samaradorligi mamlakatda inflyatsiya darajasining hamda ish xaqi ko'rsatkichining keskin tebranmasligiga bog'liq. Ya'ni mamlakatda inflyatsiya darajasining tebranishi yuqori bo'lsa, markaziy bank qayta moliyalashtirish foiz stavkasini o'zgartirishdan ko'zlangan maqsadga erishi samara bermaydi. Agar mamlakatda inflyatsiya darajasi past va uning tebranishi tor doirada bo'lsa, ushbu foiz stavka iqtisodiy o'zgarishlar uchun asosiy richak bo'lib xizmat qiladi.

Mamlakatimizda 2003-yildan boshlab inflyatsiya darajasi past ko'rsatkichda ushlab kelingan. Mamlakatda inflyatsiya ko'rsatkichining tebranish darajasini, ya'ni dispersiyasini aniqlashda biz choraklik inflyatsiya darajasidan foydalandik. Bir ko'rsatkichning ma'lumvaqt oralig'ida tebranish darajasi, ya'ni o'rtacha kvadratining chetlashish darajasi quyidagi formula orqali ifodalanadi:

$$\sigma_x = \sqrt{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$$

Inflyatsiya darajasining 2017-yil 3-choragidan boshlab bu keskin oshishiga sabab 2017-yil sentyabr oyida milliy valyuta ayirboshlash kursining erkinlashtirilishi hisoblanadi. Xususan, 2017-yil 2-chorak yakuniga ko'ra inflyatsiya o'tgan yilning dekabr oyiga nisbatan 5,2 foizga oshgan bo'lsa, shu yilning 4-choragida, ya'ni bir chorakda bu ko'rsatkich 7,8 foizni tashkil etgan.

Mamlakatda inflyatsiya darajasining yuqori va tebranish chastotasi katta bo'lishi bilan bir qatorda aholi ish xaqining ham tez-tez o'zgartirilishi foiz stavka kanali ta'sirini susaytirib yuboradi. Ammo makro darajada ish xaqi elastikligini hisoblash bir muncha murakkab jarayondir. Ish xaqi o'zgarishini mikro darajada aniqlash mumkin. Shuningdek, davlat korxonalari va tashkilotlarida faoliyat olib borayotgan hodimlar ish xaqining o'zgarishi borasida ma'lumot olish mumkin. Ammo bu tahlilning yetarli darajada sifatli bo'lishini shubha ostiga qo'yadi. Chunki xususiy sektor xodimlarining ish xaqini va uning o'zgarish chastotasini hisoblash murakkabdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Markaziy bank pul-kredit siyosati transmission mexanizmini takomillashtirishga bag'ishlangan dissertatsiya-bajarish jarayonida quyidagi xulosalarni shakllantirishga muvaffaq bo'ldik:

Markaziy bank transmission mexanizmiga muallif ta'rif berildi. Markaziy bank pul-kredit siyosati transmission mexanizmi – bu monetar siyosat instrumentlaridagi o'zgarishlar natijasida mexanizm kanallari orqali korxonalarining investitsion xarajatlariga, davlat xarajatlariga, aholining iste'moliga, shuningdek, sof eksportga ta'sir etgan holda yalpi ishlab chiqarish, inflyatsiya, ishsizlik hamda to'lov balanslarida o'zgarishlarga olib keluvchi iqtisodiy jarayondir.

Xorijlik va mahalliy olimlar qarashlaridan kelib chiqan holda foiz stavka kanalining iqtisodiyotga ta'sir bosqichlari muallif tomonidan keltirildi. Bunda foiz stavka kanalining iqtisodiyotga ta'siri uch bosqichda amalga oshirilishi asoslandi:

Markaziy bank pul-kredit siyosati transmission mexanizmi foiz stavka kanalining iqtisodiyotga ta'siri yuzasidan xorij tajribasi o'rganildi hamda ushbu kanali faoliyatini tahlil qilish metodologiyasi shakllantirildi;

2017-yilda pul-kredit siyosatidagi o'zgarishlar natijasida rivojlangan davlatlar singari bizning Markaziy bankimizda ham qayta moliyalashtirish foiz stavkasi indikativ foiz stavka sifatida o'zini qisman bo'lsada namoyon qilishni boshladi. Buning oqibatida qayta moliyalashtirish foiz stavkasi nafaqat imtiyozli kreditlar foizlariga balki, real bozor foiz stavkalarga ta'siri ham kuzatilgan;

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 2-sentyabrdagi PF-5177-sonli "Valyuta siyosatini liberallashtirish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida"gi Farmoni asosida Markaziy bank tomonidan milliy valyuta kursining erkinlashtirilishi iqtisodiyotga ijobiy ta'sir etgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Berger A.N., Bouwman C.H.S. (2009). Bank Liquidity Creation. Review of Financial Studies, 22 (9), pp. 779-837.
2. Bernanke, B. (1983). Nonmonetary effects of the Financial Crisis in the Propagation of the Great Depression. The American Economic Review 73(3), pp. 257-276.
3. Bernanke B., Blinder A. (1988). Credit, Money and aggregate Demand / The American Economic Review. №78, pp. 435-439.
4. Bernanke B., Blinder, A., (1992). The Federal Funds Rate and the Channels of Monetary Transmission. American Economic Review 82, pp. 901-921.
5. Bernanke B., Gertler M. (1995). Inside the Black Box: The Credit Channel of Monetary Transmission. Journal of Economic Perspectives, 9 (4), pp. 27-48.
6. Bernanke B, Gertler M, Gilchrist S. (1999). The Financial Accelerator in a Quantitative Business Cycle Framework// Elsevier Science B.V. pp. 1341-1393.
7. Besnik Fetaj, Izet Zeqiri (2010). The impact of monetary policy and exchange rate regime on real GDP and prices in the Republic of Macedonia. Economic and business review Vol 12, No. 4, pp. 263-284
8. Blinder A.S., Stiglitz J.E. (1983). Money, Credit Constraints, and Economic Activity. American Economic Review 73. pp. 297-302.
9. Blinder A.S. (1998). Central Banking in Theory and Practice. 1st Ed., Cambridge: The MIT Press. pp. 89-126.
10. Blinder A.S., Ehrmann M., Fratzscher M., De Haan J., Jansen D. J. (2008). Central bank communication and monetary policy: A survey of theory and evidence. Journal of Economic Literature, 46(4), pp. 910-945.
11. Boivin J., Kiley M. T., Mishkin F. S. (2010). How Has the Monetary Transmission Mechanism Evolved Over Time? NBER Working Paper No. 15879.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.